

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ БАНКРУТСТВА ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ

Олійник А.В.

Старший викладач, Хмельницький національний університет

Одним із уроків світової фінансової кризи 2008-2010 років є недосконала практика роботи з банками, які знаходяться в певній стадії банкрутства або є проблемними. Очевидним є і той факт, що вітчизняна практика роботи з проблемними банками є недосконалою та не відповідає світовій. Тому наразі об'єктивно стоїть питання щодо необхідності розширення механізмів роботи з проблемними банками в банківській системі України. Особливої актуальності вирішення даного питання набуває в умовах тих євроінтеграційних процесів, які вже започатковані в Україні.

Слід відмітити, що в банківській системі України ведеться пошук та проводяться дослідження щодо вирішення проблемних питань пов'язаних з банкрутством вітчизняних банків. Зокрема, в кризовий період було започатковано ліквідацію збанкрутілих банків через механізм перехідного (“брідж-банку”) банку.

На законодавчому рівні також в даному напрямку відбулися зміни. Так, згідно з Законом України “Про банки і банківську діяльність” [1] (стаття 86) регламентовано поняття “санаційного банку” та визначено загальні засади його функціонування. Слід відмітити, що регламентовані цією статтею засади функціонування санаційного банку відповідають вимогам європейської практики створення та функціонування “брідж-банку”.

У той же час практика створення такого банку в Україні (ПАТ “Родовідбанк”) була неефективною та виявила існування значного ризику передачі на користь (“брідж-банку”) проблемних (поганих, “токсичних”) активів, що, у свою чергу, не тільки є нонсенсом з точки зору світової практики, а й зумовлює значне навантаження на Державний бюджет та

платників податків. Зауважимо, що фактично “брідж-банк” є одним із інституційних елементів банкрутства банків.

Інституційні засади банкрутства вітчизняних банків також знаходяться в розвитку. Так, згідно з Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [2] Фонду гарантування вкладів фізичних осіб надаються досить великі повноваження щодо проведення процедури банкрутства банків. По-перше, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб може виводити неплатоспроможні банки з ринку. По-друге, законодавчо закріплено незалежність Фонду, зокрема у частині 7 статті 5 Закону зазначається, що органи державної влади та Національний банк України не мають права втручатись у діяльність Фонду щодо реалізації законодавчо закріплених за ним функцій і повноважень [2].

Очевидно, що Фонд гарантування вкладів фізичних осіб став такою ж інституцією як і Національний банк України щодо проведення санаційних процедур і випадку банкрутства банків. Інституційні засади функціонування Фонду гарантування вкладів фізичних осіб також визначаються порядком його взаємодії з іншими центральними органами влади та способом розподілу повноважень із іншими регуляторами фінансового ринку.

У відповідності із законом адміністративна рада Фонду формується з п'яти осіб - один представник Кабінету Міністрів України (КМУ), два представники Національного банку України (НБУ), один представник профільного комітету Верховної Ради України та директор-розпорядник, який входить за посадою [2].

Цілком зрозуміло, що НБУ за таких умов, отримує переважний вплив на адміністративну раду Фонду. Таким чином, можна стверджувати про забезпечення певного балансу між розширенням функцій Фонду та посиленням контрольних повноважень Національного банку через адміністративну раду.

Важливим питанням, у контексті дослідження інституційних засад банкрутства банків є розмежування повноважень Фонду гарантування вкладів фізичних осіб з Національним банком України. У відповідності з законом

Фонд гарантування вкладів фізичних осіб отримує повне та виняткове право управляти неплатоспроможними банками (стаття 34), а також проводити ліквідаційну процедуру банку. Виключенням з цього правила є ліквідація банку за ініціативою засновників (стаття 44) [2].

До банків які функціонують у звичайному режимі, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб має обмежені повноваження. Проте Фонд має деякі додаткові повноваження щодо нагляду за діяльністю банків, віднесених до категорії проблемних, зокрема, за клопотанням Фонду його працівники мають бути залучені Національним банком України до проведення інспекційних перевірок проблемних банків (стаття 32).

На наш погляд новий підхід до роботи з проблемними банками в Україні, згідно із Законом України “Про систему гарантування вкладів фізичних осіб”, суттєво не змінює, але ускладнює існуючу наглядову практику за комерційними банками. До прийняття даного закону НБУ мав усю сукупність повноважень щодо здійснення нагляду та регулювання діяльності банків. З введенням в дію Закону України “Про систему гарантування вкладів фізичних осіб” частина функцій щодо нагляду та регулювання діяльності неплатоспроможних банків, а також повноваження щодо здійснення ліквідації банків переходять від НБУ до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Отже, в банківській системі України продовжується реалізація децентралізованого підходу до регулювання фінансового ринку та з'являється ще один регулятор діяльності банків.

Відповідно до вказаних законів нагляд та регулювання діяльності платоспроможних банків здійснює Національний банк України. Якщо діяльність банку відповідатиме хоча б одному із п'яти критеріїв визначених статтею 75 закону України «Про банки та банківську діяльність» Національний банк України зобов'язаний прийняти рішення про віднесення банку до категорії проблемних.

У вказаній статті 75 міститься два положення, які, на нашу думку, є дискусійними. По-перше, законодавчо передбачається право Національного

банку України віднести банк до категорії проблемних з інших підстав, ніж таких, що визначені статтею 75. Дане положення збільшує гнучкість застосування даного заходу в слабо передбачуваних та мобільних умовах розвитку фінансових ринків, але підвищує рівень суб'єктивності його застосування.

Віднесення банку до категорії проблемного є банківською таємницею, що пояснюється необхідністю уникнення панічних настроїв серед клієнтів банку, але при цьому знижується прозорість процедури віднесення банку до категорії проблемних. Протягом 180 днів НБУ повинен прийняти рішення або про визнання діяльності банку такою, що відповідає законодавству, або про віднесення банку до категорії неплатоспроможних. Підставою для прийняття рішення про віднесення банку до категорії неплатоспроможних є стаття 75 Закону України «Про банки та банківську діяльність».

Також, у статті 76 Закону України «Про банки та банківську діяльність» передбачено можливість, у разі критичного зменшення капіталу та невиконання більше 10% зобов'язань, віднесення банку, який не було попередньо віднесено до категорії проблемних, до категорії неплатоспроможних. У даній статті також зазначається, що Національний банк України не здійснює банківський нагляд за банком, віднесеним до категорії неплатоспроможних, а лише отримує звітність.

З іншого боку, статтею 34 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» встановлено, що Фонд гарантування вкладів фізичних осіб розпочинає процедуру виведення неплатоспроможного банку з ринку та здійснення тимчасової адміністрації в банку на наступний робочий день після отримання рішення НБУ про віднесення банку до категорії неплатоспроможних.

Під час роботи у банку тимчасової адміністрації Фонд гарантування вкладів фізичних осіб має повне і виняткове право управляти банком та вживати дії, передбачені планом врегулювання. У плані врегулювання, на підставі оцінки фінансового та майнового стану банку, визначаються заходи щодо виведення неплатоспроможного банку з ринку одним із п'яти способів.

Три способи передбачають ліквідацію неплатоспроможного банку, один – ліквідацію із виділенням перехідного банку та один – продаж неплатоспроможного банку інвестору.

За результатами проведеного дослідження сформулюємо такі висновки.

По-перше, прийняття Закону України “Про систему гарантування вкладів фізичних осіб” сприяє удосконаленню інституційних засад банкрутства вітчизняних банків. Зокрема, зменшується монополізм та збільшується незалежність і розширюються повноваження даного інституту.

По-друге, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб отримує виключні права щодо регулювання діяльності та ліквідації неплатоспроможних банків і стає другим регулятором у банківській системі України. Зазначені зміни спрямовані на підвищення операційної та економічної ефективності роботи з проблемними банками в Україні. Розширення повноважень Фонду, у напрямку регулювання діяльності та виводу з ринку неплатоспроможних банків, відповідає досвіду країн з ринковою економікою.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 11.08.2013 р. №2121-14 – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
2. Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23.02.2012 року №4452 - IV– [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>